

Šebelová, Zuzana

Frankové

In: Šebelová, Zuzana. *Stručné poznámky k Úvodu do dějin a kultury Itálie : (V.-XIX. století)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 19-22

ISBN 978-80-210-7073-8; ISBN 978-80-210-7076-9 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131737>

Access Date: 12. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Frankové

Frankové měli hlavní mocenskou základnu v dnešní severní Francii, Nizozemí a Po-rýní. Za vlády Chlodvíka I. z Merovejské dynastie (481–511) přijali katolické křesťanství (na rozdíl od jiných Germánů, kteří byli původně ariánského vyznání). Tím bylo na Západě umožněno splynutí germánství s křesťansko-antickou kulturou. Byzantský císař Anastasios Chlodvíkovi propůjčil hodnost čestného římského konzula, čímž zdůraznil jeho vazbu na římsko-byzantské impérium. Frankové se zmocnili Burgundska a Provence, své panství pak rozšířili až do Podunají. Královská moc Merovejců později zeslábla a moci se chopily rody, které těžily z výsad udělených králem. Jedním z takových rodů byli Pipinovci, kteří vykonávali funkci tzv. majordomů: Pipin Heristalský; jeho syn Karel Martel (714–741), který v roce 732 porazil Araby u Poitiers, načež ho papež Řehoř III. požádal, aby se stal ochráncem římské říše; jeho syn Pipin III. Krátký (714–768), který se dal říšským shromážděním zvolit králem Franků a ve své nové funkci byl v roce 751 potvrzen (pomazán) od papeže Zachariáše. Tak začala éra, kdy budou moc panovníků posvěcovat papežové. U Germánů mělo království silný náboženský základ, Pipin tudíž potřeboval vyšší autoritu, která by jeho čin ospravedlnila a chybějící rodové právo nahradila duchovním pomazáním. Za dané situace mohl být takovou autoritou jedině papež, jehož vážnost u Franků byla velká. Za to měl král Franků povinnost chránit církev. Za papeže Štěpána II. (752–757) prostřednictvím Pipinovy donace vznikl v roce 754 papežský stát (viz předchozí kapitola). Syn Pipina krátkého **Karel Veliký** (768–814) se pak prostřednictvím tzv. *Libri Carolini* pasoval na hlavního ochránce pravé víry; v roce 800 ho pak papež Lev III. (795–816) v Římě korunoval jako prvního středověkého císaře v západní Evropě.

Karel Veliký rozšířil franské území také o Frísko, Sasko (sever Německa), Bavorsko, Akvitánii a Gaskoňsko (západ Francie). Dále byla připojena pohraniční území: Pannie dobytá na Avarech, Korutany a Friulsko, Bretaňská marka, za Pyrenejemi Španělská marka – až po řeku Ebro. Karlova idea říše spočívala v uskutečnění Augustinova „Božího státu“ – věnoval se náboženskému a kulturnímu povznesení svých národů. Karlovo pojetí vladaře mělo teokratické rysy, bylo inspirované byzantským pojetím císaře. Říkal si *rex et sacerdos*. Svolával koncily, zasahoval do církevní kázně a nauky, dosazoval biskupy a opaty, uděloval jim léna podobně jako světské šlechtě a pověřoval je i státními úkoly. Současně také podporoval kulturu, vědy a umění, byl horlivý sběratel a zachránce starých rukopisů, podporoval také kláštery, klášterní školy a knižní umění (iluminované rukopisy apod.).

Nástupcem Karla Velikého byl jeho syn **Ludvík Pobožný** (814–840). Ten měl dědice celkem tři: Lothar I., Karel Holý, Ludvík Němec. Lothar si nárokoval celé dědictví a císařský titul. Nakonec však bratři uzavřeli smlouvu ve Verdunu (843) a říši si rozdělili. **Lothar I.** byl italským králem a také nositelem císařského titulu, který však měl pouze abstraktní, ideální význam. **Karel Holý** vládl v západní části Franské říše, **Ludvík Němec** ve východní. Místní feudálové mezitím zakládali skutečné dědičné dynastie, které se snažily dostat do čela jednotlivých království, vévodství či knížectví. K posílení jejich moci přispěl mj. Karel Holý tím, že v západní části bývalé Franské říše v roce 877 uzákonil dědičnost lén.

Do Lotharova centrálního království patřily Antverpy, Cáchy, Basilej; severozápadní Itálie (centra Pavie, Milán), Benátsko (nikoli však Benátky, Istrie, Dalmácie – ty patřily do sféry vlivu Byzance, podobně jako Sicílie, Kalábrie a jih Puglie), dále západ Toskánska, Korsika, Sardinie, Spoletské vévodství a v abstraktním smyslu také Řím a celý „papežský stát“ – římský lid i papež museli podle *Constitutio romana* (824) přísahat věrnost císaři. Samostatným státem na Apeninském poloostrově nadále zůstávalo langobardské vévodství beneventské (tj. poměrně značná část jižní Itálie).

Lothar I. postoupil vládu v Itálii synovi **Ludvíku II.** (titul krále měl asi od roku 839, zemřel 875). Ten usiloval o sjednocení Apeninského poloostrova. Musel tedy čelit odporu místních velmožů – Friulsko, Tuscia, Spoleto, Benevento, Salerno, Capua; obchodních středisek – Amalfi, Benátky. Stal se rovněž císařem – korunován byl ještě za otcova života (850). Císařská hodnost byla v té době těsně spojena s titulem italského krále. Císařskou hodnost se však Ludvíkovi snažili upřít jeho strýcové Karel Holý a Ludvík Němec.

Roku 827 se **Saracéni** (Arabové a Berbeři ze Španělska a ze severu Afriky) začali zmocňovat Sicílie (celou ji dobyli v roce 902, kdy se zmocnili Taorminy) a částí jižní Itálie (Bari, Taranto), odkud podnikali námořní tažení do dalších přímořských měst. V roce 846 se dostali až do Říma. Lothar I. poslal svému synu Ludvíkovi vojenskou pomoc, ten podnikl úspěšné tažení na jih v roce 847. Sváry mezi jihoitalskými velmoži (např. v langobardském Beneventu, které se následně rozpadlo na menší části) však umožnily muslimům podnikat další útoky. V roce 866 Saracéni vyloupili Neapol. Vznikla koalice křesťanských panovníků pod Ludvíkovým vedením, v ní byl také beneventský vévoda Adelchis, dále pak Neapol, Amalfi, benátská a byzantská flotila. Společně dobyli zpět některé pevnosti; Byzanc si vybojovala Bari (871) a Taranto (880). Avšak koalice se záhy rozpadla. Ludvíkovy plány na sjednocení celé Itálie se neuskutečnily.

V severní Itálii se dále rozvíjel **feudální systém**: složitá feudální hierarchie, vazalské vztahy, král nevykonává svou pravomoc přímo, nýbrž prostřednictvím velkých vazalů. Leno se postupně stává doživotním, pak dokonce dědičným. Významnými feudálními státy byly např. Ivrea, Turín, Furlansko, Spoleto, Toskánsko. Vedle světské šlechty nadále upevňovala své postavení šlechta církevní – biskupové a opati. I ti mohli pak mít vlastní

vazaly – poskytli jim území, za to žádali vojenskou pomoc a ochranu pro města, kláštery či hrady na venkově, kde sídlili. Církev stále více zasahovala do oblasti právní, morální i politické.

Ludvík II. se snažil, aby byla uznána a respektována jeho císařská hodnost, ale když v roce 875 zemřel bez dědiců, situace využil jeho strýc Karel Holý a na 2 roky se s papežovou podporou stal císařem a italským králem on. V Římě Karel Holý přenechal své císařské pravomoci papeži Janu VIII., ten však měl v Římě slabou pozici, ohrožovala ho bezprostředně římská šlechta i spoletský vévoda. Celková situace v Itálii byla neklidná, k destabilizaci přispívali Saracéni, Byzanc i místní velmoži. Papež tedy požádal Karla Holého o pomoc; ten se do Itálie vypravil, ale mnoho nezmoohl a při návratu přes Alpy v roce 877 zemřel.

Korunu italského krále a císaře měl zdědit syn Ludvíka Němce **Karloman Bavorský**, ale v roce 879 ho ranila mrtvice (o dva roky později zemřel). Kvůli své indispozici se vlády vzdal a italským králem a císařem se stal **Karel III. zv. Tlustý** (881–888), který byl také králem ve východní části bývalé Franské říše. Byla tak založena tradice císařství východofranského, které se v 10. století proměnilo v císařství německé. Karel Tlustý vládl na všech územích Karlovců, ale jeho moc byla vratká – jeho mocenské zájmy ohrožovali Normani, Saracéni a místní šlechta.

Karel Tlustý byl v roce 887 donucen k abdikaci – sesadila ho vzpoura německé šlechty vedená Arnulfem Korutanským (což byl Karlomanův levoboček). Na přelomu let 887–888 se severní Itálie stala samostatným královstvím: **Regno Italico**. Italští králové však nadále pocházeli z karlovského rodu, který se mezitím velmi rozrostl. Italským králem se dal prohlásit **Berengar Friulský**, v matčině linii vnuk Ludvíka Pobožného. Korunován byl v Pavii roku 888. Západní část italského severu však dobyl Wido (Guido) Spoletský (bitva na řece Trebbia). Guido byl korunován králem roku 889, císařem o dva roky později. Italské království tedy bylo rozděleno na dvě části, v rámci nich sílila autonomie některých měst. Na jihu Apeninského poloostrova existovala řada menších státních útvarů jako např. Benevento, Salerno, Capua, Neapol, Amalfi. Část jižní Itálie nadále ovládali muslimové a část Byzanc, která se však snažila rozšířit svou sféru vlivu na úkor muslimů a Langobardů. Zejména v Kalábrii a Puglii se projevila nová helenizace, vznikaly řecké kláštery apod.

Guido Spoletský si roku 891 dokonce vymohl na papeži Štěpánovi V. korunovaci na císaře, nejprve pro sebe a o něco později i pro svého syna Lamberta. Nový papež **Formosus** (891–896) i Berengar Friulský proti sílící dynastii ze Spoleta požádali o pomoc východofranského krále **Arnulfa Korutanského**. Ten 894 přitáhl s vojskem do Itálie a lombardská města ho uznala za krále. Když odtáhl, Guido zemřel a královna vdova Ageltrude se snažila udržet královskou a císařskou korunu pro syna **Lamberta**, součástí jejich politických kroků bylo mj. uvěznění papeže Formosa. Arnulf Korutanský podnikl nové tažení do Itálie, papeže z vězení vysvobodil a v roce 896 jím byl korunován na císaře. Arnulf však v roce 899 zemřel. Jeho syn a jediný dědic **Ludvík Dítě** byl teprve šestiletý

a Lambert si brzy znovu vydobyl silnou pozici. Do historie se Lambert zapsal mj. tím, že nového papeže Štěpána VI. přinutil zneuctít tělo již mrtvého Formosa (tzv. **Synoda mrtvých** neboli Synodus horrenda, 897).

Po Lambertově smrti (zemřel bez dědiců v roce 898) opět nad Italským královstvím vládl **Berengar I. Friulský**, a to až do roku 924. Císařem byl korunován až v roce 915, dřívější korunovace nebyla možná kvůli odporu římské aristokracie, v jejímž čele stál **Theophylaktos** s manželkou Theodorou a dcerami **Theodorou** a **Marozii**.

Na severu se Berengar musel střetávat s Maďary, v roce 900 jimi byl poražen v oblasti Brenta, Maďaři pak pronikali až do střední Itálie. Do poměrů na jihu Berengar vůbec nezasahoval. Když proti němu zaútočil Rudolf Burgundský, Berengar si pozval na pomoc Maďary. Ti situace využili k drancování – vypálili Pavii a pronikli až do jižní Itálie. Berengar byl zavražděn ve Veroně v roce 924.

Nositeli titulu italský král dále byli: Hugo z Provence (926–947), Lothar (jeho syn, 947–950), Berengar II. Ivrejský, (vnuk Berengara I., 950–962), kterého nakonec porazí německý král a císař Ota I. **Hugo z Provence** se stal třetím manželem římské aristokratky **Marozie** v naději, že tak získá vliv v Římě. Maroziin syn z prvního manželství **Alberich II.** mu v tom však zabránil. **Berengar II. Ivrejský** získal podporu šlechty, Hugo byl zbaven faktické moci a musel se i se synem Lotharem vrátit do Provence. Po jejich smrti byl Berengar II. Ivrejský korunován v Pavii na krále (950).

Literatura:

- JAMES, Edward. *Frankové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 275 s. ISBN 80-7106-200-6.
- BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Frankové a Evropa*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2009, 335 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7021-942-3.